

(/)

🏠 (/) > Besættelsen (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen>)

> Bøger (<http://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > Modstand

← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/var-neutralitet-umoralsk>)

Modstand

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 2714

Del artikel: **f** ([https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-](https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/modstand)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/modstand](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/modstand)) **t** ([https://twitter.com/home?](https://twitter.com/home?status=)

[status=](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/modstand). Aktiviteten kan ses på [http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/modstand)

[5/besaettelsen/modstand](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/modstand)) **in** ([http://www.linkedin.com/shareArticle?](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/modstand&title=)

[mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/modstand&title=)

[5/besaettelsen/modstand&title=](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/modstand&title=))

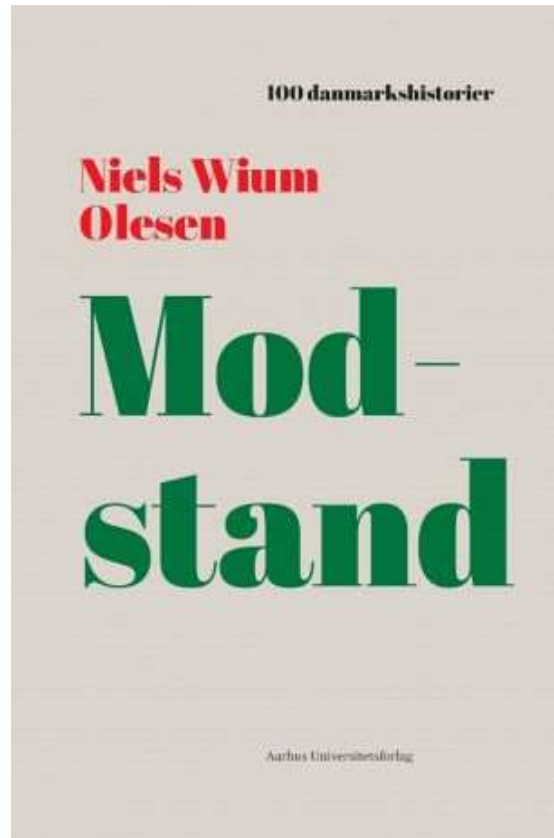
Niels Wium Olesen

Modstand

100 danmarkshistorier. Aarhus Universitetsforlag, 2020. 100 sider illustreret. 100 kr.

Mogens Fog som ideolog bag DKP's magtovertagelse

Vi skriver så tidligt som primo 1943. For de fleste var modstanden kun gryende, og den folkevalgte samarbejdsregering sad stadig. Det tyske nederlag ved Stalingrad, krigens vendepunkt, var dog lige indtruffet. Men for nogle var man langt fra i mål ved en befrielse af Danmark. Ved skrivemaskinen sad Mogens Fog, senere kendt og respekteret som modstandsmand, medlem af Frihedsrådet og minister for særlige anliggender i Befrielsesregeringen men også (hvad de færreste vidste) hemmeligt partimedlem i DKP siden 1920'erne. Under arbejde var et udkast til planen om en DKP magtovertagelse af Danmark. Mogens Fog havde både en plan og en strategi. Såfremt en sådan ikke kunne ske direkte med modstandsbevægelsen og dens våben. Så var strategien, at en magtovertagelse kunne ske via en parlamentarisk bred folkefront sammen med socialdemokratiet og progressive borgerlige. Efter samme semiparlamentariske recept som Mussolini i Italien og Hitler i Tyskland skulle et af Fog nydefineret "rigtigt demokrati" herefter ved et kup overtage magten. Forinden skulle det gamle politiske system og dets mænd så sættes ud af spillet ved et udvidet retsopgør, der skulle gøre rent bord helt til tops efter samarbejdspolitikken. Fog så hen til en ny tredeling i sit kommende kommunistiske samfund. Her skulle være delvis åndsfrihed men "ubønhørligt politisk og økonomisk diktatur". Ved befrielsen regnede DKP i eufori over sin rolle i modstandsbevægelsen med støtte fra 70 % af befolkningen til de kommende initiativer. Man så derudover hen til en kommende økonomisk krise med mulighed for at fiske i rørte vande og yderligere mulighed for støtte via ideologiske fremstød på arbejdspladserne.

Et spil om et land

Et halvt år efter Fogs overvejelser dannedes Frihedsrådet som paraplyorganisation for modstandsbevægelsen, der nu rekrutterede mere og mere bredt end blot fra yderfløjene fra DKP og det højrenationale Dansk Samling. Unge socialdemokrater og konservative strømmede til og gjorde bevægelsen mere folkelig funderet, selv om modstanden stadig var koncentreret i de større byer. DKP's ledelse så nu den uortodokse tidligere konservative Christmas Møller som en mulig allieret i indledningen til en magtovertagelse. I april 1945 fremlagde DKP således sammen med Dansk Samling i Frihedsrådet et videregående forslag om bl.a. nationaliseringer, sociale reformer og et udvidet retsopgør.

Men socialdemokratiet var på vagt, og forslaget faldt trods indledende velvilje på indædt modstand fra bl.a. Frøde Jacobsen. Samtidigt trodsede Frihedsrådet DKP ved at pege på Vilhelm Buhl som statsminister i den kommende befrielsesregering.

Parallelt samlede modstandsfolkenes højrefløj, Dansk Samling og den mere nationale del af modstandsbevægelsen sig i det såkaldte Rønnekonvent i marts 1945. Her kaldtes til moralsk og national vækkelse i skuffelse over bl.a. samarbejdspolitikken og de gamle politikeres indledende fordømmelse af modstanden. Også her krævedes et retsopgør og et Danmark med vægt på en politisk videreførelse af modstandsbevægelsens værdier. Ingen af disse ideologiske tiltag blev dog konkretiseret, men stod vagt og usammenhængende i forhold til DKP's konkrete efterkrigsplaner.

Bekymring for demokratiet og folkestyret

Tredje part i magtkampen var gruppen af politikere, som havde stået for samarbejdspolitikken. Her havde primært de konservative og socialdemokraterne gennem de sidste to besættelsesår været på vagt overfor kommunisterne, men begge stod alligevel famlende og med vage efterretninger over for truslen. Til gengæld havde man rigeligt historisk kendskab til kommunisternes strategier, taktik og metoder efter 1. verdenskrig. Man frygtede i stigende grad en destabilisering og en regulær revolution fra modstandsbevægelsen i det magttomrum, som opløsning af hæren i 1943 og fraværet af politiet 1944 havde efterladt. Hertil kom frykten for egen hals i et gennemgribende retsopgør som følge af samarbejdspolitikken. Et vist mål af kontrol med modstandsbevægelsen var dog opnået ved, at loyale officerer efter august 1943 var gået ind i modstandsgrupperne og i kraft af erfaring og lederegenskaber sad på nøgleposter her. Også de sværtbevæbnede såkaldte ventegrupper, der skulle sættes ind i et eventuelt slutopgør på dansk grund, kunne forventes at støtte demokratiet.

Ukendte faktorer i magtspillet var også folkeopinionen, Frihedsrådets rolle som politisk faktor, og om Sovjet eller de Vestallierede i sidste fald ville befri Danmark. Hertil kom, om modstandsbevægelsen ville stå samlet som enhed med krav om politiske og sociale tiltag i efterkrigssamfundet. Politikkerne valgte at favne og hylde modstandsbevægelsen og hermed skabe en myten om, at også samarbejdspolitikken fra starten var at betragte som en slags modstand. En myte, der skabte sammenhold, var bekvem for alle og derfor hurtigt vandt bred konsensus.

Det gamle system igen sikkert i sadlen

Det viste sig snart, at langt de fleste danskere kun nærede ønske om at vende tilbage til den trygge tid før krigen. Flertallet af modstandsfolkene havde også haft rent nationale mål i blot at få tyskerne ud. Et faktum, som blev bekræftet ved det første frie valg i oktober 1945. Få viste sig her at have skiftet partipolitisk standpunkt, og de gamle politikere satte sig derefter igen på magten. Men forinden stod en magtkamp, hvor alle muligheder så ud til at være i spil, og mange sammenhænge og faktorer var uigennemskuelige, ligesom det endelige udfald syntes usikkert.

I sidste ende var det danske demokrati således for stærkt forankret i både den nationale bevidsthed og landets organisatoriske og institutionelle opbygning til at kunne rokkes væsentlig.

I Danmark var der ingen akut krise, landet var ikke ødelagt, der var fødevarer nok, og ingen sultede eller led virkelig nød. Også flertallet af de ca. 50.000 modstandsfolk ønskede derfor ingen revolution men så blot primært frem til at få hverdagen med arbejdet og familien tilbage.

Men Mogens Fogs tanker om et manipuleret kommunistisk kup viste sig dog absolut realiserbare, idet et sådant fandt sted efter næsten samme recept i Tjekkoslovakiet i 1948.

Vurdering og målgruppe

Wium Olesen har i bogen, der er en del af forlagsserien "100 danmarkshistorier", visualiseret og formidlet et væsentligt stykke af besættelseshistorien på en meget spændende måde. Fremstillingen er dertil visualiseret i særdeles fint samspil med den samtidshistoriske ramme. En visualisering, der foruden et forklarende overblik også sætter læseren ned i parternes frøperspektiv, hvor man får skildret deres handlemåde vurderet ud fra det begrænsede mål af viden, man havde i samtidssituationen.

Det er en formidlingsform, der både forklarer begivenhedernes sammenhæng og derudover giver det lille kontrafaktiske sug i maven, der opstår, når man som læser stiller sig spørgsmålet: "hvad nu hvis?" Netop det sug, der mobiliserer eftertanke og fantasi og gør historielæsning så spændende for en bred målgruppe.

Wium Olesen har i bogen arbejdet dygtigt med sit kildematerialet og formår at holde sin formidling kort og klar samtidigt med, at han skiftevis skildrer interesser, holdninger og baggrunde hos de forskellige parter. Hertil kommer, at han i modsætning til mange andre steder her formår at holde sine vurderinger af de agerende og udlægningen af deres handlinger inden for samtidsrammens præmisser og på den måde undgår at inddrage den retrospektive eftertids klare lys.

Et ekstra plus hos denne anmelder er, at der i fotomaterialet er undgået de mange gengangere, som alt for ofte ses i værker om perioden.

Bogen formidler et vigtigt men ret tyndt beskrevet aspekt af Danmarkshistorien og udbygger dermed Per Stig Møllers nye: "Sommeren '45" med hensyn til at analysere besættelsestidens sammenhænge og myter.

[Historie-online.dk, den 8. april 2020]

← Forrige artikel (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/var-neutralitet-umoralsk>)

SE RELATEREDE ARTIKLER

MIN BESÆTTELSE

(<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/min-besaettelse>)

ET HALVT ÅR I GESTAPOS KLØR

(<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/et-halvt-aar-i-gestapos-kloer>)

DE UØNSKEDE

(<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/de-uoenskede>)

Klima og katastrofer

Ny serie i podcasten "Åsteder"

(<http://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/klima-og-katastrofer>) (<http://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/klima-og-katastrofer>)

